

4. Гринченко В.В. Улучшение состояния и повышение продуктивности сосновых насаждений свежей субори Полесья Украины сохранением и вводом лиственных пород (на примере Боярского учебно-опытного лесхоза): Автореф. дис. ... канд. с.-х. наук. – К.: УСХА, 1972. – 32 с.
5. Танцюра Б.Ф. Екологічні аспекти фітосоціології лісу// Наук. вісник НАУ: Зб. наук. праць. Лісівництво. – К.: НАУ. – 2002, вип. 17. – С. 101-104.
6. Соколов Ю.Н. Структура ландшафтов. – К.: УМКВО, 1992. – 60 с.
7. Танцюра Б.Ф., Рибак В.О. Лісовідновлення на типологічній основі у соснових лісах Київського Полісся. – К.: Наук. думка, 1986. – 426 с.
8. Мякушко В.К. Сосновые леса равнинной части УССР. – К.: Наук. думка, 1978. – 256 с.
9. Воронов А.Г. Геоботаника. – М.: Высшая школа, 1973. – 384 с.
10. Марутовський Р.М. Практики сталого розвитку в Україні. – К.: Укр. видавн. центр, 2002. – 84 с.
11. Єлін Ю.Я. Рослини-індикатори різних типів лісорослинних умов лісгоспу// Результати наукових досліджень по лісових культурах у Боярському дослідному лісгоспі. – К.: Вид. УАСГН, 1960. – 63-78.
12. Рибак В.О. Особливості природного поновлення листяних порід під наметом молодняків культур сосни// Наук. вісник НАУ. – К.: НАУ. – 2002, № 58. – С. 187-196.
13. Гринченко В.В., Рибак В.О., Грищенко А.О. Відновлення корінного типу деревостанів – важливий захід підвищення продуктивності та біологічної стійкості соснових насаджень// Наук. вісник УкрДЛТУ: Лісівницькі дослідження в Україні. – Львів: УкрДЛТУ. – 2000, № 10.4. – С. 47-50.

УДК 630*15

Інж. В.П. Ходзінський¹ – УкрДЛТУ

ДО ОСОБЛИВОСТЕЙ ПОШИРЕННЯ ДРІБНИХ ССАВЦІВ В СОСНОВИХ ЛІСАХ РОЗТОЧЧЯ

Досліджено особливості поширення дрібних ссавців з родин *Soricidae*, *Muridae*, *Arvicolidae* в соснових лісах Розточчя залежно від складу насадження.

Eng. V.P. Khodzinsky¹ – USUFWT

About features of distribution fine mammals in pin forests of Roztochchia

It is investigated features of distribution fine mammals of families *Soricidae*, *Muridae*, *Arvicolidae* in pin forests of Roztochchia depending on content of planting.

Знання взаємовпливів та взаємозв'язків між тваринами і лісом розкривають значення фауни для лісу. Серед лісових звірів найбільш чисельними є дрібні ссавці (*Soricidae*, *Muridae*, *Arvicolidae*), їх вплив на формування та розвиток лісу і його компонентів істотний. Тут особливо важливі відомості про видовий склад, чисельність та поширення дрібних ссавців у лісових насадженнях. Видовий склад, чисельність, біотопічне розміщення мишоподібних гризунів на Заході України добре вивчено [4-6]. Особливості поширення та значення дрібних ссавців у степових лісових насадженнях залежно від щільності та щільності крон дерев, освітленості насадження, типу зволоження лісового ґрунту, досліджено В.Л. Булаховим [1]. Для Заходу України особливості поширення та чисельність дрібних ссавців у лісових насадженнях залежно від їх таксаційних характеристик вивчено недостатньо.

Дослідження особливостей поширення дрібних ссавців у соснових насадженнях проводились на Розточчі (НПП "Яворівський"). Передбачалось

¹ ЛМГО "Студентське теріологічне товариство" (LCSO "Student teriological society")

з'ясувати вплив складу насадження на поширення і чисельність мікромамалій в сосновому лісі. Для проведення досліджень підібрано дві однорідні за таксаційними показниками ділянки (табл. 1). Частка сосни звичайної в складі насадження ділянки № 2 порівняно з ділянкою № 1 є меншою на 10 %.

Табл. 1. Таксаційна характеристика дослідних ділянок
(НПП "Яворівський", Янівське лісництво)

Таксаційні показники	Ділянка № 1	Ділянка № 2
Квартал	26	26
Виділ	11	10
Площа, га	3,5	3,1
Склад	10Сз+Бкл, Гз	9Сз1Бкл+Гз
Походження	Лісові культури	Лісові культури
Вік, роки	80	80
Висота, м	23	28
Діаметр, см	30	32
Бонітет	I	Ia
Тип ЛРУ	С ₂ -г-дС	С ₂ -г-дС
Повнота	0,61	0,61
Запас, м ³ /га	360	380

Для встановлення видового складу та чисельності дрібних ссавців застосовувався метод обліку пастко-лініями з використанням пасток Геро [3]. Приманка – шматочки сірого хліба обсмажені в олії. Показником чисельності видів тварин при обліках пастками Геро є частота потрапляння виду в пастки в перерахунку на 100 пастко-діб. Видову приналежність здобутих тварин встановлювали за допомогою систематичних визначників [2, 3]. Всього за період досліджень (перша декада вересня 2004 року) відпрацьовано 373 пастко-доби, відновлено 127 тварин. Площа облікової ділянки 0,25 га. Результати обліків дрібних ссавців у насадженнях дослідних ділянок подано в табл. 2.

Табл. 2. Результати обліку дрібних ссавців в соснових насадженнях Розточчя*

№ дослідної ділянки	К-сть пастко-діб	<i>Sorex araneus</i>	<i>Sylvaemus tauricus</i>	<i>Sylvaemus sylvaticus</i>	<i>Myodes glareolus</i>	Разом
Відловлено тварин, ос.						
1	186	3	22	4	32	61
2	187	13	27	1	25	66
Разом	373	16	49	5	57	127
В перерахунку на 100 пастко-діб, ос.						
1	186	1,6	11,8	2,2	17,2	32,8
2	187	7,0	14,4	0,5	13,3	35,2
Разом	373	4,3	13,1	1,3	15,3	34,0

Примітка: * – латинські назви видів дрібних ссавців подано за І.В. Загороднюком [3]

Як видно з табл. 2 найбільш чисельними у соснових насадженнях Розточчя є нориця руда (*Myodes glareolus*) (15,3 ос. на 100 пастко-діб) і мишак лісовий (*Sylvaemus tauricus*) (13,1 ос. на 100 пастко-діб). Нориця руда чисельно переважає над мишаком жовтогрудим в чистому сосновому насадженні (на 31,4 %), а в насадженні сосни з більшою часткою бука лісового навпаки –

чисельно переважає мишак жовтогордий (на 7,6 %). Відносна чисельність мідиці звичайної (*Sorex araneus*) на ділянці № 1 рівна 1,6 ос. на 100 пастко-діб, на ділянці № 2 – 7,0 ос. на 100 пастко-діб. За результатами обліку частка мишака лісового (*Sylvaemus sylvaticus*) в загальній чисельності дрібних ссавців соснових насаджень Розточчя найменша – 3,8 %.

Відносна чисельність дрібних ссавців у соснових насадженнях з буком лісовим (9Сз1Бкл+Гз), порівняно з сосновими насадженнями, де частка бука лісового незначна (10Сз+Бк, Гз), більша на 6,8 % (рис. 1). Наявність бука лісового в сосновому насадженні позитивно впливає на видове різноманіття та чисельність безхребетних тварин. У зв'язку з цим, чисельність мідиці звичайної в сосновому насадженні з буком лісовим є більшою на 76,9 %. В насадженнях з більшою часткою бука лісового (на 10 %) чисельність мишака жовтогорлого є вищою на 18,5 %. Бук створює кращі кормові умови для даного виду. Мишак жовтогорлий чисельно переважає над мишаком лісовим.

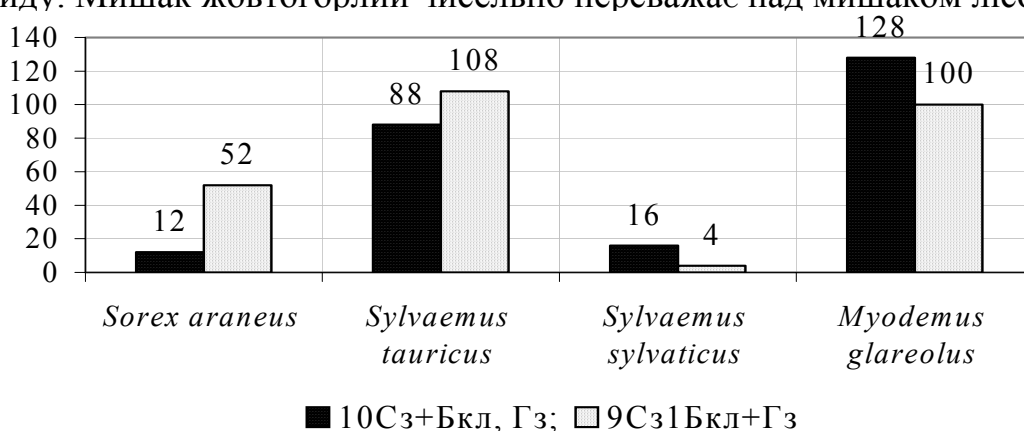

Рис. 1. Відносна чисельність дрібних ссавців у соснових насадженнях Розточчя (ос. на 1 га)

Оцінку відносної чисельності видів дрібних ссавців на дослідних ділянках проведено за розробленою І.В. Загороднюком [3] шкалою (табл. 3).

Табл. 3. Оцінка відносної чисельності дрібних ссавців

Вид	Відсоток у вибірці	Бал рясності	Категорія присутності виду
10Сз+Бкл, Гз (ділянка № 1)			
<i>Sorex araneus</i>	4,9	2	рідкісний
<i>Sylvaemus tauricus</i>	36,0	5	чисельний
<i>Sylvaemus sylvaticus</i>	6,7	3	нечисельний
<i>Myodes glareolus</i>	52,4	5	чисельний
9Сз1Бкл+Гз (ділянка № 2)			
<i>Sorex araneus</i>	19,9	4	звичайний
<i>Sylvaemus tauricus</i>	40,7	5	чисельний
<i>Sylvaemus sylvaticus</i>	1,4	2	рідкісний
<i>Myodes glareolus</i>	37,7	5	чисельний

Як видно з табл. 3 чисельними на двох дослідних ділянках є мишак жовтогорлий і нориця руда. Ймовірно, що висока чисельність мишака жовтогорлого, нориці рудої і мідиці звичайної обумовила низьку чисельність мишака лісового на дослідній ділянці № 2. Відповідно до розробленої оцінки рясності видів [3] з табл. 3 видно, що в чистому сосновому насадженні (ділян-

ка № 1) домінують нориця звичайна і мишак жовтогорлий. Субдомінантним є мишак лісовий, мідиця звичайна менш поширена. На ділянці № 2 домінують три види: мишак жовтогорлий, нориця руда і мідиця звичайна. Мишак лісовий трапляється рідше.

Отже, при більшій частці бука лісового у складі соснового насадження чисельність дрібних ссавців змінюється, зокрема чисельність мідиці звичайної та мишака жовтогорлого збільшується на 76,9 і 18,5 %, а чисельність нориці рудої та мишака лісового знижується відповідно на 75,0 і 21,9 %. На Розточчі в соснових насадженнях з різною часткою бука лісового, окрім різниці в чисельності мікротеріофауни, виявлено зміни у співвідношенні видів дрібних ссавців:

мідиця звичайна : мишак жовтогорлий : мишак лісовий : нориця руда
(10Сз+Бкл, Гз) 1,0 : 7,3 : 1,3 : 10,7 – 1,0 : 2,1 : 0,1 : 1,9 (9Сз1Бкл+Гз)

Література

1. Булахов В.Л. Млекопитающие степных лесов и их значение// Вопросы степного лесоведения и охраны природы. – Труды комплексной экспедиции ДГУ: Сб. научн. трудов. – Днепропетровск. – 1977, вып. 8. – С. 138-143.
2. Виноградов Б.С., Громов И.М. Грызуны фауны СССР. Изд-ние 2-ое, доп. и испр. – Ленинград: Наука, 1984. – 273 с.
3. Загороднюк І.В. Польовий визначник дрібних ссавців України// Праці Теріологічної школи. – Київ. – 2002, вип. 5. – 60 с.
4. Рудишин М.П. Розміщення і динаміка чисельності мишоподібних гризунів у Західному Лісостепу Української РСР. – К.: Вид-во АН УРСР, 1958. – 28 с.
5. Рудишин М.П. Екологія популяцій гризунів західного регіону України. – Автореферат дис. ... док. біол. наук. – Дніпропетровськ, 1998. – 42 с.
6. Татаринов К.А. Фауна хребетних Заходу України (екологія, значення, охорона). – Львів: Вид-во Львівського ун-ту, 1973. – 258 с.

УДК 630*245.11:630*332.3:63

А.Є. Червонний, канд. біол. наук;
М.М. Падій, канд. біол. наук;
Б.Ф. Танцюра, канд. с.-г. наук;
Я.Д. Фучило, канд. с.-г. наук – Боярська ЛДС

ВПЛИВ ВНЕСЕННЯ В ҐРУНТ ПОДРІБНЕНОЇ ДЕРЕВИНИ ГІЛОК ТА ГУМІСОЛУ НА МЕЗОФАУНУ

Розглянуто результати досліджень впливу внесення в ґрунт відходів від рубок лісу у вигляді подрібненої деревини гілок і гумісолу на видовий склад та чисельність мезофауни.

Ключові слова: мезофауна, подрібнена деревина гілок, гумісол, дерново-слабопідзолистий ґрунт.

*A.Ye. Chervonnyj; M.M. Padij;
B.F. Tanciura; Ya.D. Fuchilo – Boyarka Forestry Station*

The effect of ramial chipped wood and humisol on the soil mezofauna

The effect of forest wastes, ramial chipped wood, and humisol on the species quantity of soil mezofauna have been shown.

Keywords: mezofauna, ramial chipped wood, humisol, sod-podzolic soil.